

la instaurarea guvernului Groza, s-a aflat sub ocupația militară sovietică, perioadă în care „autoritățile locale au încurajat campania pentru anexarea Maramureșului la Republica Sovietică Socialistă Ucrainiană” (p. 209).

După impunerea, la 6 martie 1945, a guvernului dr. Petru Groza, și purtarea unor discuții în Consiliul de Miniștri și Comisia aliată de control, urmate de un schimb de mesaje între Moscova și București, la 9 martie „guvernul sovietic acceptă reinstaurarea administrației românești în Transilvania” (p. 210). Până la Conferința de Pace, diplomația maghiară a încercat să păstreze o suprafață ce varia de la 11-22000 km. pătrați din Transilvania. În acest scop o delegație maghiară, efectua o vizită la Moscova, în aprilie 1946, prezentând cele două cereri. Stalin le-a spus glumind: „Dacă Uniunea Sovietică acceptă planul, regele României va abdica” (p. 210). Răspunsul sovieticilor a fost ca revendicările Ungariei în problema Transilvaniei, trebuie discutate direct cu premierul român dr. Petru Groza, pentru a ajunge la un aranjament” Drept urmare la 27 aprilie 1946, Pal Sebestyen, secretar general al Ministerului de externe ungar, a efectuat o vizită la București, unde a fost primit de viceprimministrul și șeful diplomației României, Gh. Tătărăscu, și de premierul dr. Petru Groza”.

Dr. Petru Groza, după ce a ascultat propunerile ungare, a declarat că este partizanul reconcilierii între națiunile ungară și română, dar consideră cererile inacceptabile; „distrugerea unității Transilvaniei reprezintă o imposibilitate și o greșeală fatală”. El a invitat pe unguri și români să se apropie unii de alții și a refuzat orice discuție referitoare la autonomia teritorială în Transilvania; (p. 216).

Tratatul de pace, prin articolul 2, stipula că „hotarele Sentinței de la Viena, din 30 august 1940, sunt declarate nule și neavenite. Frontiera dintre România și Ungaria este restabilită prin articolul de față astfel cum exista la 1 ianuarie 1938” (p. 230).

Volumul istoricului Valeriu Florin Dobrinescu, bazat pe numeroase documente externe, vine să clarifice acele părți întunecate sau incertitudini care îmi planau încă asupra realităților Transilvaniei, datorate politicii iredentiste și apoi agresive și teroriste promovată de Ungaria.

Ioachim Lazăr

IOAN N. CIOLAN, Transilvania prigonită de Unguri, Casa de editură „Petru Maior”, Târgu-Mureș. Liga Cultural-Creștină „Andrei Șaguna”, Sfântu Gheorghe; Târgu Mureș, 1996, 168 p + 39 p ilustrate.

Într-o perioadă în care relațiile româno-maghiare încearcă să se îndrepte spre o normalitate dorită, sperăm, de ambele părți, lucrarea **Transilvania – ultima prigoană maghiară**, vede lumina tiparului, având titlul schimbat în **Transilvania prigonită de unguri**, ediția respectând în conținut varianta princeps, apărută în „Edizioni Europa” din Roma, în anul 1980.

Cartea este structurată pe 10 capitole care conțin numeroase dovezi privind calvarul suferit de națiunea și biserica română în perioada anilor 1940-1944, plus 39 de pagini ilustrate ce redau figurile preoților martiri și imaginile bisericilor devastate și dărâmate de maghiari.

Lucrarea începe cu o rememorare a vieții celui care a fost Ioan N. Ciolan, realizată de profesorul Mihai Racovițan de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, acțiune binevenită și apreciată de cititorii care, interesați fiind, pot afla principalele date biografice ale autorului.

După un prim capitol care-l introduce pe cititor în atmosfera anilor premergători Dictatului de la Viena, ani în care oficialități și organizații maghiare au depus toate eforturile în vedere a revizuirii graniței cu România, au promovat o politică al cărei singur scop era „desființarea națiunii române din Transilvania” (p. 27), urmează capitolul II **Calvarul episcopilor, protopopilor și preoților români**.

Sute de familii românești din Transilvania de nord au fost silite să plece, în frunte cu conducătorii lor spirituali, episcopi, protopopi și preoți.

Ațiunile maghiare nu s-au limitat doar la atât. Iată ce scria episcopul Vasile Stan din eparhia ortodoxă română de Maramureș, într-o scrisoare adresată Patriarhului Nicodim: „Cu adâncă durere sufletească vă aduc la cunoștință că Episcopia noastră a Maramureșului este complet distrusă de teroarea administrației militare maghiare” (p. 35).

Consecvenți unor manifestări în relația cu națiunea română, cu reprezentanții săi, caracterizate prin insulte, ostilități și violențe (este îndeajuns să amintim doar două momente: 1848-1849 și 1892), maghiarii din Huedin l-au schingiuit și ucis bestial pe protopopul ortodox Aurel Munteanu, în septembrie 1940. „... O bandă de douăzeci și unu de asasini l-au înconjurat și au început să-l insulte, să-l scuie și să strige: <<popă hoț, valah împuțit>>. Apoi a fost lovit peste obraji, peste cap și brațe cu ciomegele, până l-au doborât la pământ, plin de sânge. Apoi, unul dintre asasini, Buday Lános Gyepu, i-a vârat un drug de fier prin gură și l-a scos prin ceafă” (p. 40).

Sfârșitul capitolului prezintă o listă a preoților alungați peste graniță, fără pretenția de a fi completă, dar suficient de lungă pentru a demonstra amploarea fenomenului.

Următoarele capitole, până la capitolul VIII, conțin dovezi ale preocupărilor de care era animat guvernul maghiar, care vizau dărâmarea bisericilor românești din Arcul Carpat și din nordul Transilvaniei „obstacolul cel mai puternic în calea desființării națiunii române” (p. 53).

Casele parohiale erau folosite ca depozite, ca local pentru jandarmii maghiari, iar bisericile erau pângărite, jefuite, devastate și demolate. Credincioșii ortodocși, rămași fără biserici și fără preoți erau obligați să treacă la confesiunile maghiare. „Ziarul Uj Magyarország, din 12 octombrie 1941 cerea ca toate bisericile în stil bizantin din secuime să fie distruse, pentru ca satele secuiești să-și capete aspectul lor vechi și să se restabilească <<armonia maghiară>> a Transilvaniei” (p. 53).

După alungarea preoților și dărâmarea bisericilor au urmat alte măsuri ale guvernului maghiar, dar având același scop „a șterge orice urmă a existenței românilor în întreg teritoriul cotopt de Ungaria...” (p. 86). Este vorba de ordinul dat administrației maghiare din Transilvania de nord de a înlocui de pe toate crucile de lemn și de piatră inscripțiile românești cu inscripțiile în limba maghiară.

Semnificativă pentru consternarea cu care populația românească și preoții au primit această măsură este scrisoarea preotului Teodor German, care se încheia astfel: „Poporul se simțese vătămat și nu voiește să delaturăm inscripțiile. Mi-e groază de urmări, aș merge în lume dacă aș putea” (p. 88).

Măsurile administrației maghiare nu s-au oprit aici. Acolo unde bisericile românești ortodoxe nu au fost dărâmate, ele au fost închise și sigilate, oficierea serviciului religios în aceste biserici fiind interzisă. Se încerca din nou maghiarizarea bisericilor ortodoxe, preoți ortodocși ruteni aflați sub jurisdicția episcopiei ortodoxe maghiare din Muncaci, „oficiind slujbe religioase în limba maghiară în biserici ortodoxe, de unde fuseseră izgoniți preoții români” (90).

Bisericile au fost depozitate de loturile parohiale, care au fost redată foștilor proprietari maghiari expropiați, fiind lipsite astfel de baza materială necesară întreținerii lor și a preoților.

În cadrul capitolului VI există un subcapitol care tratează o temă care este parcă mai mult ca niciodată ancorată în contemporaneitate: **Pacea maghiară: o barieră în calea Europei unite de mâine**.

Realizarea unor relații firești, bazate pe un climat de conviețuire pașnică între națiunile română și maghiară nu se poate duce la bun sfârșit în momentul în care doar una dintre părți dorește acest lucru, partea cealaltă fiind tributară vechii mentalități de care a fost animată în trecut și ale cărei răbufniri apar și în prezent.

Capitolul VIII, **Un atentat premeditat la flința națiunii române din Transilvania** prezintă în prima parte programul propus de Anton Huszar, ce avea scopul de a desființa biserica și școlile românești, „ambele constituind obstacole de netrecut ale maghiarizării românilor” (p. 120),

împotriva acestor două instituții guvernele maghiare luând toate măsurile în vederea desființării.

Autorul continuă, prezentând câteva cazuri în care învățători și profesori români întorși la vechile lor posturi deținute înainte de septembrie 1940 au fost nevoiți să plece din nou, posturile fiind ocupate de cadre didactice maghiare, „dar faptul concret că nu mai existau școli sau secții cu limba de predare română în comunele acestor județe” (p. 122). Există de asemenea situația, surprinsă de autor până în deceniul șapte al acestui secol, când în sate din județele Harghita, Mureș, nu existau școli primare românești, toate eforturile locuitorilor români de a le înființa și de a fi trimiși învățători fiind lipsite de succes.

Mutatis mutandis, este un fapt care ne aduce frapant aminte de situația românilor ardeleni înainte de 1918, concluzia autorului: „... în această regiune (Arcul Carpatic n.n.) se continuă opera de maghiarizare a românilor, care sunt împiedicați să mai aibă școli și biserici românești și aceasta în anul 1979, ca o dovadă că metodele de deznaționalizare practicate de guvernele din Budapesta nu au fost înlăturate” (p. 126), subliniind această idee.

Problema reprezentării românilor în conducerea administrativă a zonelor în discuție este prezentată de autor, cu exemple, până în preajma anilor 70. Situația dificilă pentru etnicii români de atunci este la fel și pentru cei de acum. Strădaniile depuse în vederea amenajării muzeului de istorie din Toplița, județul Harghita, se lovesc de o administrație majoritară maghiară probabil incapabilă, dacă nu răuvoitoare, să înțeleagă necesitatea și importanța unei asemenea instituții.

Exemplele prezentate de autor nu se opresc aici. Ele continuă și demonstrează efectele unei mentalități și a unui comportament specifice „poporului cuceritor maghiar”.

Cu toate declarațiile de bună credință de care susțin că sunt animați, atât guvernul de la Budapesta, cât și reprezentanții ai maghiarilor din România, faptele sunt cele care demonstrează adevăratele intenții. Iar faptele nu au fost, cartea lui Ioan N. Ciolan o demonstrează și nu sunt favorabile bunei înțelegeri între români și maghiari.

O asemenea carte vede lumina tiparului într-un moment în care datorită contextului internațional cunoașterea istoriei Transilvaniei este parcă mai importantă ca oricând. Se pare că proverbul latin *Historia magistra vitae* se face tot mai înțeles. Rămâne de văzut dacă învățând din greșeli, reușim să nu le repetăm.

Marcel Morar